

УДК 378.011.3-051:373.3]:37.091.214-044.247
DOI <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.79.264554>

ТЕТЯНА ТАНЬКО

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3752-0539>
Country: Ukraine
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
E-mail: tetianatanko@gmail.com

ВАЛЕРІЯ ГРИГОРЕНКО

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4520-3712>
Country: Ukraine
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
E-mail: pkvaleri@ukr.net

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ДОШКІЛЬНИХ ВИХОВАТЕЛІВ: ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПІДХОДУ ДО ОНОВЛЕННЯ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ

У статті окреслено новітні тенденції підготовки майбутніх дошкільних вихователів у сучасних умовах на основі узагальнення та аналізу досвіду застосування інтеграційного підходу до підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня професійної освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» на факультеті дошкільної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, де використовується три виміри дидактичної інтеграції: на першому – відбувається посилення міжпредметних зв'язків; другий – передбачає синтез суміжних наук у змісті певного базового освітнього компоненту; третій – реалізується за умови створення цілісної інтеграційної системи підготовки. Стверджується, що саме інтеграція як основна тенденція підготовки фахівців сприяє формуванню цілісної системи знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти, розвитку їхнього мислення і творчих можливостей, засвоєнню комплексу професійних компетентностей.

Ключові слова: інтеграційний підхід; професійна підготовка; освітньо-професійна програма; освітній компонент; майбутні вихователі ЗДО.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Сьогодні у світлі сучасних перетворень освіта опановує новий соціокультурний простір, що характеризується інноваційністю та інтеграційністю. Він не лише кардинально змінює форми, методи навчання, реалії взаємин суб'єктів навчального процесу, він потребує принципового оновлення сутності найважливіших понять і категорій педагогічної науки, а відповідно стає предметом ретельної уваги вчених. У дослідженнях вітчизняних науковців (Економова, 2016; Мкртічян, 2018; Плачинда, 2016; Стеблюк, 2019; Сторож, 2017) відображено, що для нинішньої системи фахової освіти в цілому, зокрема дошкільної, характерні інтеграційні процеси, які впливають на формування фахових компетентностей здобувачів вищої освіти, набуття ними ґрунтовних теоретичних знань і практичної підготовки, що інтегруються з розвитком особистісних професійно-значущих якостей і перетворюють підготовку майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти на інтеграційно-фахову.

У науці подібна тенденція зміни освітньої парадигми вже склалася у цілісний інтеграційний підхід до підготовки майбутніх фахівців. Такий підхід визначається як сукупність форм і методів, що забезпечують процес і результат становлення професійної компетентності, що супроводжується зростанням системності знань, комплексності умінь здобувача освіти, виражається у поєднанні теоретичної і практичної підготовленості й багатосторонній розвиненості особистості випускника (Савка, & Мисик, 2017).

У сучасній педагогічній теорії змістова інтеграція тісно пов'язана з технологічною, яка передбачає поєднання (інтеграцію) методів і форм організації процесу підготовки, притаманних різним моделям освітнього процесу, що стає підставою для введення нової педагогічної категорії «інтеграційний підхід в освіті», тобто побудову змісту окремої освітньої програми або освітньої галузі у вигляді дидактичної моделі на основі поєднання елементів знань з різних сфер знання, різних галузей і реалізується з використанням інтегрованих форм і методів організації освіти здобувачів (Опачко, 2016).

Мета статті – визначити сучасні тенденції підготовки майбутніх дошкільних вихователів, на основі узагальнення та аналізу досвіду застосування інтеграційного підходу до підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня професійної освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» на

факультеті дошкільної освіти Харківського національного університету імені Г. С. Сковороди.

Виклад основного матеріалу дослідження. На факультеті дошкільної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди використовується три виміри дидактичної інтеграції. На першому – відбуваються інтеграційні взаємодії, що здійснюються у формі міжпредметних зв'язків. Другий вимір дидактичної інтеграції, що використовується у підготовці майбутніх вихователів ЗДО, передбачає синтез суміжних наук у змісті певного базового освітнього компонента освітньої програми. Такий синтез має діалектичний характер, дає можливість диференціювати знання та є методом досягнення єдності наукових знань і світоглядних переконань майбутніх вихователів ЗДО. Третій рівень дидактичної інтеграції реалізується за наявності теоретичного й технічного (методичного) інструментарію нормативних і варіативних освітніх компонентів освітніх програм різних рівнів професійної освіти: першого (бакалаврського), другого (магістерського), а також у перспективі і третього (освітньо-наукового), тобто створення цілісної інтеграційної системи підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта».

Важливо зазначити, що інтегровані ОК, які розробляються і реалізуються у зазначених вимірах, підвищують у здобувачів освіти рівень розуміння єдності і цілісності педагогічних явищ, створюють умови для трансформації знань у переконання, в особистісну і професійну готовність, сприяють засвоєнню узагальненої системи теорій, концепцій, категорій, понять, які виступають основою професійного світосприймання, підвищують якість професійної підготовки майбутнього педагога.

У системі інтеграційно-фахової підготовки здобувачів вищої освіти бакалаврського освітньо-кваліфікаційного рівня таку функцію виконують освітні компоненти (ОК), побудовані шляхом наскрізної інтеграції та систематизування змістового контенту освітніх компонентів нормативної частини освітньої програми. На факультеті дошкільної освіти з 2020 року в освітньо-професійних програмах підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня розроблено, впроваджено і апробовано два такі інтегровані освітні компоненти: «Методичний супровід освітньої діяльності ЗДО з художньо-естетичного і мовленнєво-комунікативного розвитку дітей» і «Методичний супровід освітньої діяльності ЗДО з розвитку природничої та логіко-математичної компетентностей дітей», які об'єднують різні освітні лінії дошкільної освіти в ЗДО, зорієнтовані на відображення положень щодо розвитку дошкільної освіти, відображених у проєкті Концепції розвитку дошкільної освіти (2020) та новій редакції Базового компонента дошкільної освіти (2021).

Зазначений інтегрований освітній компонент поєднує змістовий контент таких освітніх компонентів освітньо-професійної програми підготовки фахівців, як «Сучасна українська мова», «Література для дітей дошкільного віку», «Теорія і методика розвитку рідного мовлення», «Навчання української мови в ЗДО з іншомовним режимом», що викладаються кафедрою теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті. Ці компоненти тісно пов'язані між собою і дозволяють реалізувати завдання міжпредметної інтеграції, а саме:

- зміст ОК «Сучасна українська мова» виступає базою для засвоєння комплексних знань та формування умінь, оскільки українська мова для здобувачів вищої освіти є не лише предметом вивчення, а й одним з основних інструментів виховного впливу на дитину;
- загальні компетентності, отримані здобувачами освіти на заняттях з ОК «Література для дітей дошкільного віку», «Навчання української мови в ЗДО з іншомовним режимом», стають важливим підґрунтям для набуття ними фахових компетентностей, насамперед, методичної;
- на заняттях з ОК «Теорія і методика розвитку рідного мовлення» актуалізуються концептуальні та інструментальні уявлення здобувачів щодо таких галузей знань, як фізіологія, психологія, дидактика, сучасна українська мова, література для дітей дошкільного віку.

Зауважимо, що інтеграційний підхід при реалізації цих освітніх компонентів забезпечується зокрема залученням різних фахівців до їх викладання. Так, освітній компонент «Методичний супровід освітньої діяльності ЗДО з художньо-естетичного і мовленнєво-комунікативного розвитку дітей» забезпечується викладачами двох кафедр: кафедри теорії, технологій і методик дошкільної освіти і кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті. Це пов'язано з тим, що зміст курсу націлено на набуття майбутніми вихователями комплексних умінь, наприклад, умінь вербалізації музичних і художніх образів, навичок володіння точним і яскравим словом, доступним розумінню дітей. Адже словесне спілкування з дитячою аудиторією вимагає від вихователя широкого і точного використання словникового запасу, дотримання орфоепічних норм і досконалого володіння виразними можливостями голосу. Застосування інтеграційних технологій мовленнєвого розвитку в закладах дошкільної освіти мотивує вихователя правильно і самостійно створювати різноманітні засоби наочності, як традиційні (малюнки, аудіозаписи), так і новітні (відеопрезентації, скрайбінг).

Інтегрований курс «Методичний супровід освітньої діяльності ЗДО з розвитку природничої та логіко-математичної компетентностей дітей», упроваджений кафедрою теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті об'єднує математичну та природничу освітні лінії.

Міжпредметний синтез у процесі викладання зазначеного ОК здійснюється на основі компонентів «Основи природознавства та методика ознайомлення дітей з природою», «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям» та «Формування математичних уявлень у дітей». Цей ОК об'єднує теоретичні основи з

різних галузей знань та методику ознайомлення з ними дошкільників різних вікових груп.

У межах таких курсів, як «Методика ознайомлення дітей з природою», «Формування математичних уявлень у дітей» ведеться добір тем, що поєднують навчальний матеріал з окремих галузей. Наприклад, у вивченні тем «Уявлення про час», «Просторові уявлення», «Уявлення про розмір» об'єднуються такі галузі наук, як природознавство та математика.

Для окремих освітніх компонентів спільними є загальні питання методики навчання дошкільників, а саме використання форм, методів, методичних прийомів та засобів дошкільної освіти, що дає можливість поглибити загальнопедагогічні знання майбутніх вихователів, а в методичних курсах їх уточнити, виявити специфічні принципи застосування, пріоритетні форми, методи та засоби навчання. Така інтеграція процесу формування теоретичних знань із засвоєнням методичних знань і умінь щодо проведення природничих, математичних та інших спеціальних занять з дітьми відбувається в процесі підготовки майбутніх вихователів до екологічного, естетичного, народознавчого навчання й виховання дошкільників.

В освітніх компонентах «Основи природознавства та методика ознайомлення дітей з природою», «Ознайомлення дітей із суспільним довкіллям» та «Формування математичних уявлень у дітей» наскрізно використовуються методи навчання майбутніх вихователів та формування їхніх дослідницьких умінь: презентації фрагментів інтегрованих занять; ділових і рольових ігор, де здобувачі грають нові для себе професійні ролі: директора, методиста, вихователя, а також опановують ролі дошкільників; інтерактивні методи підготовки (методи «Мікрофон» «Акваріум», «Синтез думок» й подібні).

Результатом творчого пошуку викладачів кафедри теорії, технологій і методик дошкільної освіти стало виявлення інтеграційного потенціалу кожного з освітніх компонентів естетичного напрямку і засобів об'єднання ОК з різних видів мистецтва з метою створення єдиного художнього образу, синтезу засобів виразності мовлення, музики, живопису, літератури в гармонійне інтегроване ціле.

Особливістю інтеграційного підходу до викладання ОК художньо-естетичного спрямування є оперття на тематичне планування освітньо-виховного процесу згідно з чинними програмами ЗДО. Тематичний зміст виховання дошкільників ґрунтовно та всебічно висвітлюється у ході викладання варіативних ОК художньо-естетичного спрямування.

Готовність майбутніх вихователів до організації та проведення інтегрованих занять з мистецької діяльності дошкільників в рамках ОК «Методичний супровід освітньої діяльності ЗДО з художньо-естетичного і мовленнєво-комунікативної розвитку дітей» забезпечується комплексом спеціальних творчих завдань. Інструментами поєднання різних видів мистецтва в них виступають засоби художньої виразності та емоційний настрій творів.

Здобувачі готуються до проведення інтегрованих занять з дошкільниками за певним алгоритмом, застосовуючи системний підхід до процесу дошкільного виховання, навчаються розробляти педагогічний дизайн заняття як єдності тематики і змісту, програмових завдань, стилю і послідовності матеріалу, способів (методів і прийомів) його подання (Крутій, 2013).

Зміст розглянутих вище інтегрованих курсів також передбачає підготовку майбутніх вихователів до проведення інтегрованих занять з дошкільниками під час проходження ними педагогічної практики в закладах дошкільної освіти. У межах інтегрованих ОК здобувачі знайомляться з чинними в ЗДО інтегрованими програмами з таких розділів, як ознайомлення з навколишнім світом, художня праця, музика і рух, валеологія. На практиці разом з викладачами вони ретельно аналізують власні розробки інтегрованих занять з дошкільниками.

Саме педагогічна практика є вирішальним чинником інтеграційно-фахової підготовки майбутніх вихователів на факультеті і виступає інтегратором ОК, які переважно орієнтовані на формування професійних компетентностей. Інтегрувальна функція різних видів педагогічної практики реалізується в активній взаємодії між факультетом і закладами дошкільної освіти. У процесі педагогічної практики викладачі-методисти факультету здійснюють відеозапис занять вихователів, залікових занять здобувачів-практикантів з метою їх подальшого ретельного педагогічного аналізу, виявлення помилок та позитивних моментів, пошуку студентами шляхів удосконалення своєї професійної підготовки, що значно збагачує освітній процес, максимально актуалізує і наближає його до безпосередньої діяльності і реалій сучасного закладу дошкільної освіти. Викладачі беруть активну участь у вирішенні педагогічних завдань ЗДО, який, у свою чергу, має можливість підключити до процесу навчання свою освітню базу і провідних фахівців. Це дозволяє використовувати в освітньому процесі всі інтелектуальні і матеріальні ресурси ЗДО і ЗВО.

Висновки з даного дослідження. Аналіз наукових досліджень та досвіду підготовки майбутніх вихователів ЗДО свідчить, що саме інтеграція як основна тенденція підготовки фахівців сприяє формуванню цілісної системи знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти, розвитку їхнього мислення і творчих можливостей. Отже, інтеграційний підхід в освіті та загалом у розвитку особистості зумовлює надрезультат на основі інтеграції окремих розвивальних аспектів – нові системні властивості цілого – цілісну особистість.

Вивчення можливостей інтеграційного підходу в освіті довело, що інтеграція різногалузевих складових освітніх компонентів передбачає полегшення розуміння здобувачами вищої освіти явищ і процесів, що вивчаються; сприяє формуванню вмінь аналізувати, зіставляти факти з різних галузей знань, підвищує мотивацію до засвоєння професійних знань, формування вмінь і навичок. Для формування систематизованих знань важливо навчити майбутніх вихователів не лише здобувати знання, а й використовувати раніше набуті при вивченні інших освітніх компонентів. Це стає можливим за умови організації процесу

професійної підготовки, зокрема підготовки майбутніх вихователів ЗДО на засадах дидактичної інтеграції знань, перетворення їх на комплексні вміння й, насамкінець, на широкі професійні компетентності.

Вивчення можливостей інтеграційного підходу у підготовці здобувачів освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» є перспективним напрямом дослідження означеної проблематики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Економова О. С. Інтеграція дисциплін музично-виконавського циклу у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. 2016. № 1. С. 85–88.
- Крутий К. Термінологічне поле дошкільної дидактики: дизайн, сценарій чи все-таки конспект заняття? *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 1. С. 4–12.
- Мкртчян О. А. Інтегрований підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної ланки освіти. *Педагогіка та психологія*. 2018. Вип. 59. С. 93–100.
- Опачко М. В. Інтегративний підхід до реалізації дидактичного менеджменту у підготовці магістрів-фізиків. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка*. Серія: Педагогічна. 2016. Вип. 22. С. 43–45.
- Плачинда Т. Інтегративний підхід під час професійної підготовки майбутніх фахівців. *Людиознавчі студії*. Серія: Педагогіка. 2016. Вип. 3. С. 190–198.
- Савка І. В., Мисик Л. В. Інтеграційний підхід до підготовки кваліфікованих перекладачів у галузі права. *Педагогічні науки*. 2017. Т. 3, № 78. С. 169–173.
- Стеблюк С. В. Інтегративний підхід у процесі підготовки майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2019. № 63, т. 2. С. 176–179.
- Сторож В. В. Інтеграційний підхід у професійній підготовці майбутніх фахівців соціономічної сфери діяльності. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2017. Вип. 75(2). С. 183–186.

REFERENCES

- Ekonomova, O. S. (2016). Intehratsiia dystsyplin muzychno-vykonavskoho tsykladu u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Integration of the disciplines of the music-performance cycle in the professional training of future music teachers]. *Musical art in the educological discourse*, 1, 85-88 [in Ukrainian].
- Krutii, K. (2013). Terminolohichne pole doshkilnoi dydaktyky: dyzain, stsenarii chy vse-taky konspekt zaniattia? [The terminological field of preschool didactics: design, script or still a summary of the lesson?] *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu [Methodist preschool teacher]*, 1, 4-12 [in Ukrainian].
- Mkrtichian, O. A. (2018). Intehrovanyi pidkhid do profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi lanky osvity [An integrated approach to the professional training of future specialists in preschool education]. *Pedagogy and Psychology*, 59, 93-100 [in Ukrainian].
- Opachko, M. V. (2016). Intehratyvnyi pidkhid do realizatsii dydaktychnoho menedzhmentu u pidhotovtsi mahistriv-fyzykiv [An integrative approach to the implementation of didactic management in the training of masters in physics]. *Collection of Scientific papers Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University. Pedagogical series*, 22, 43-45 [in Ukrainian].
- Plachynda, T. (2016). Intehratyvnyi pidkhid pid chas profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv [An integrative approach during professional training of future specialists]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, 3, 190-198 [in Ukrainian].
- Savka, I. V., & Mysyk, L. V. (2017). Intehratsiinyi pidkhid do pidhotovky kvalifikovanykh perekkladachiv u haluzi prava [Integration approach to the training of qualified legal translators]. *Pedagogical sciences*, 3(78), 169-173 [in Ukrainian].
- Stebliuk, S. V. (2019). Intehratyvnyi pidkhid u protsesi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv z pidpriemnytstva, torhivli ta birzhovoi diialnosti [An integrative approach in the process of training future specialists in entrepreneurship, trade and stock exchange activities]. *Pedagogy of creative personality formation in higher and general academic schools*, 63(2), 176-179 [in Ukrainian].
- Storozh, V. V. (2017). Intehratsiinyi pidkhid u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnoi sfery diialnosti [Integration approach in the professional training of future specialists in the socioeconomic sphere of activity]. *Collection of scientific papers "Pedagogical Sciences"*, 75(2), 183-186 [in Ukrainian].

TETIANA TANKO

VALERIIA HRYHORENKO

MODERN TRENDS IN THE PREPARATION OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS: EXPERIENCE IN APPLYING THE INTEGRATED APPROACH TO UPDATE EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL PROGRAMS EDUCATION

Key words: *integrated approach; professional training; educational and professional program; educational component; future pre-school teachers.*

The modern trends are outlined in the training of future preschool teachers in modern conditions on the basis of generalization and analysis of experience in applying an integrated approach to training first (bachelor) degree of education, specialty 012 «Preschool Education» at the Faculty of Preschool Education H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University.

The integrated approach to the training of future professionals is considered as a set of forms and methods that ensure the process as well as the result of professional competence, accompanied by increasing system of knowledge, comprehensive student's skills, which are expressed in a combination of theoretical and practical training and multifaceted graduator's personality.

Introduction of a new pedagogical category «integrated approach in education» in scientific discourse involves building the content of a separate educational program or educational field in the form of a didactic model based on a combination of knowledge elements from different fields, different spheres and implementation of using integrated forms and methods.

The authors emphasize that content integration is closely related to technology, which is a combination of methods and

forms of organization of the training process, inherited in different models of the educational process.

The faculty's of Preschool Education experience H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University is analyzed, where three dimensions of didactic integration are used: on the first there is integration interactions in the form of interdisciplinary connections; the second – involves the synthesis of related sciences in the content of a certain basic educational component of the educational program; the third is implemented in the presence of theoretical and technical (methodological) tools of normative and variable educational components of educational programs of different levels of education, ie the creation of a holistic integration system of higher education for specialty 012 «Preschool Education».

Integrated educational components are developed and implemented in these dimensions. The increase of the unity understanding level and integrity of pedagogical phenomena, creates conditions for the transformation of knowledge into beliefs, personal and professional readiness, contributes to the creation of future specialists generalized system of theories, concepts, categories, concepts that are the basis of their professional worldview, improve the quality of professional training of future teachers.

In the system of integration and professional training of bachelor's degree graduates, such a function is complemented by educational components created by end-to-end integration and systematization of the content of educational components of the normative part of the educational program.

Since 2020, the Faculty of Preschool Education has developed, implemented and tested two such integrated educational components in educational and professional training programs for first-year (bachelor's) applicants: «Methodical support of educational activities of children in the field of artistic and aesthetic and speech-communicative development of children at pre-school educational establishments» and «Methodological support of educational activities of children in the development of natural and logical-mathematical competencies of children», which combine different educational lines of preschool education at pre-school educational establishments.

The study of scientific research and experience of future educators training provides a reasonable conclusion of the author that integration as the main trend in training contributes to the formation of a holistic system of knowledge, skills and abilities of higher education, development of their thinking and creativity, and integration approach to education the effectiveness of the educational and professional program of training students of the first (bachelor's) degree of professional education in the specialty 012 «Preschool Education».